

45. Kosova ve Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programlarının incelenmesi¹

Serkan DEMİREL²

Barış KARAEELMA³

APA: Demirel, S. & Karaelma, B. (2022). Türkiye ve Kosova 6. sınıf müzik öğretim programlarının karşılıklı incelenmesi, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 722-735. DOI: 10.29000/rumelide.1192664.

Öz

Tarihsel olarak çeşitli aşamalardan geçen Kosova'da Türkçe dilinde eğitim, Türk toplumunun kültür öğelerini koruyabilmesini sağlamaktadır. Zengin bir ortak geçmişe sahip olan bu genç ülke ile Türkiye Cumhuriyeti arasında eğitim alanındaki ilişkiler Türkçe dilinde eğitimin desteklenmesine ilişkin protokoller ile gündün güne daha da gelişmektedir. Türkçe dilinde eğitim hem Kosova'nın eğitim sistemi hem de Türk Dünyası için önemlidir. Kosova'nın genç bir ülke olması sebebiyle eğitimde öğretmen, kitap, materyal gibi sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlar diğer bütün derslerde olduğu gibi müzik eğitiminin de sorunları arasındadır. Bu problemlere çözümler bulabilmek amacıyla karşılaştırmalı araştırmalar ile mevcut durum ortaya konmalıdır. Araştırmanın amacı, Kosova ve Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programlarını amaçlar ve kazanımlar boyutuyla incelemektir. Kosova'da geçirilen 6 aylık süre zarfında yerinde incelemeler yapılarak araştırma için veriler toplanmıştır. Kosova ve Türkiye'den döküman analizi ile toplanan veriler temalar oluşturularak betimsel yöntem ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda Kosova ve Türkiye 6. sınıf müzik dersi öğretim programlarında amaçlar ve kazanımlar alanlarındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilmiştir. Kosova 6. sınıf müzik öğretim programında, kazanımlar boyutuyla eksiklikler olduğu tespit edilmiştir. Kosova 6. sınıf müzik öğretim programında, "dinlenmesi önerilen müzikler" başlığı altındaki repertuar, Türkiye müzik öğretim programlarında yoktur.

Anahtar kelimeler: Müzik eğitimi, karşılaştırmalı eğitim, Kosova ve Türkiye, Türkçe müzik öğretim programı

Examination of The 6th-grade music curricula in Kosovo and Turkey

Abstract

Education in the Turkish language in Kosovo, which has historically passed through various stages, enables Turkish society to preserve its cultural elements. In addition, relations in education between this young country, which has a rich shared history, and the Republic of Turkey, are developing daily with protocols to support education in Turkish. In Kosovo, education in the Turkish language is essential for both Kosovo's education system and the Turkish World. Since Kosovo is a young country, there are problems with education, such as teachers, books and materials. These problems are among music education issues as in all other courses. The current situation should be revealed through

¹ Bu makale, *Türkiye ve Kosova ilköğretim 6/78. sınıf müzik dersi öğretim programlarının karşılaştırılması* isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı (Ankara, Türkiye), sekole@gmail.com. ORCID ID: 0000-0003-3459-2836 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.09.2022-kabul tarihi: 20.10.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1192664]

³ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı (Ankara, Türkiye), karaelma@gazi.edu.tr. ORCID ID: 0000-0001-9780-3608

comparative studies to find solutions to these problems. For this reason, this research aims to examine the 6th-grade music education programs of Kosovo and Turkey in terms of aims and achievements and to examine their similarities and differences. During the six months spent in Kosovo, on-site investigations were made, and data were collected for the research. The data collected through document analysis from Kosovo and Turkey were analyzed by the descriptive method by forming themes. As a result of the study, the similarities and differences in the areas of objectives and achievements in the 6th-grade music lesson curriculum of Kosovo and Turkey were evaluated. In addition, it has been determined that there are deficiencies in the Kosovo 6th grade music curriculum regarding achievements. In the Kosovo 6th grade music curriculum, the "recommended listening" data should be added to the repertoire and Türkiye music curriculum.

Keywords: Music education, comparative education, Kosovo and Türkiye, Turkish music education program

1. Giriş

Toplumların günden güne daha fazla önem verdiği eğitim, içinde bulunduğu zamanı da etkileyerek gelecek nesillerin şekillendirilmesinde büyük görevler üstlenmektedir. Bununla birlikte toplumların gelişmişlik düzeyi ve eğitime verdikleri önem arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu sebeple eğitim, gelecek nesillerin temellerinin atıldığı en temel unsurlardan birisidir. Eğitim kavramına ilişkin tanımlar incelendiğinde, insanların yaşantılarına istendik davranışlar kazandırma süreci (Ertürk, 1975; Sönmez, 2015) n plana çıkmaktadır. Müzik eğitimi ise, bireye istendik müziksel davranışlar kazandırma sürecidir (Uçan, 1997). Bu süreçte müziksel becerisi gelişmiş bireyler yetiştirilirken insanın kendi yaşantısı ele alınır.

Toplumu oluşturan her bireyin müziksel gelişimi için müzik eğitiminin herkese ulaşması gerekmektedir. Günümüzde müzik eğitimi, sadece okullarda zorunlu bir ders değil aynı zamanda çocukların gelişiminde bilişsel ve devinimsel olarak önemli bir bilim dalı olarak görülmektedir. Müzik eğitim programları müzik becerisi bakımından gelişmiş bireyler kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu amacın başarılı bir şekilde uygulanması sayesinde eğitimin topyekn başarısı da artabilir. Tarman (2016)'a göre bireyin gelişimi ve başarısında müziksel gelişimin olumlu etkisi bulunmaktadır.

Nitelikli eğitimin ortaya çıkması için, plan ve program önemlidir. Bu bağlamda eğitim programları eğitimin başlıca araçlarındandır. Bu araçların tasarım süreçlerinde ise karşılaştırmalı incelemeler programların güçlü olmasını sağlayabilir. Karşılaştırmalı eğitimde kendi eğitim sisteminin daha iyi anlaşılması ve diğer kültürler hakkındaki entelektüel ve teorik bilginin öğrenilmesi için eğitim ve toplum arasındaki ilişkinin araştırılarak eğitim süreçleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar belirlenir (Crossley & Watson, 2003). Karşılaştırmalı eğitim, farklı ülkelerde eğitim ile ilgili konuların incelenmesi yoluyla eğitim sorunlarına kendi programı açısından çözüm yolları arar (King, 1979). Yapılan karşılaştırmalar ile mevcut programların yapısı incelenir ve sonraki çalışmalara zemin hazırlanır.

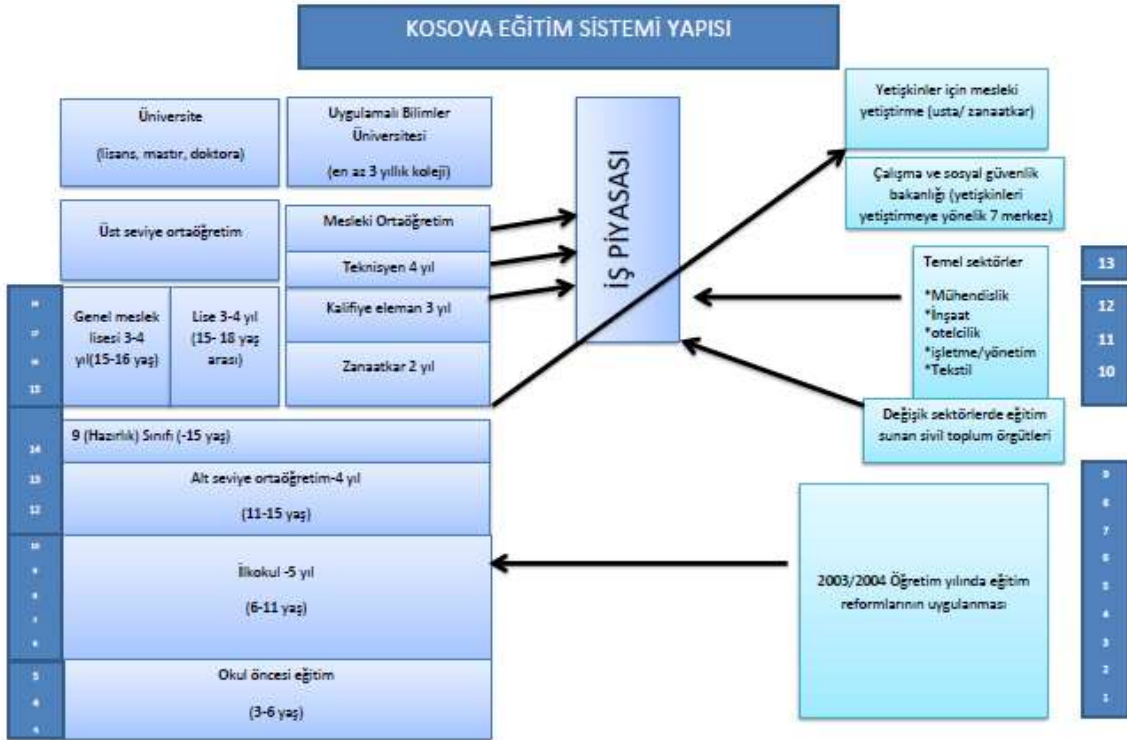
Nitekim yapılan karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında Türkiye ve diğer ülkeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar incelenmiştir. Öncelikle müzik ğretmeni yetiştirme programlarını karşılaştırmalı olarak inceleyen araştırmalar taranmıştır. Türkiye ve Avusturya (Gün Duru & Köse, 2012), Türkiye ile Avusturya, Finlandiya, Danimarka ve Texas (Gün Duru & Karakelle, 2013), Türkiye ile Almanya, Avusturya, ek Cumhuriyeti, İsviçre (Kalyoncu, 2006), Türkiye ile Kanada, Norveç, ABD, Avustralya ve Avusturya (Eskioğlu, 2007), Türkiye ile Almanya, Avusturya ve Polonya (Kılbaş, 2007), Türkiye ile

Almanya, Finlandiya, İngiltere ve Kanada (Sülün, 2015) gibi araştırmalarda Türkiye’de müzik öğretmeni yetiştirme programlarının mevcut durumu ve ilgili ülkelerdeki benzerlik ve farklılıklar incelenmiştir. Bu araştırmalarda Türkiye’de müzik öğretmeni yetiştirme programlarının yeniden yapılanması ile ilgili öneriler sunulmaktadır. Bunların yanında, müzik eğitim programlarının ilköğretim düzeyinde karşılaştırılmasına ilişkin olan araştırmalar da mevcuttur.

Özgül (2021) araştırmasında Türkiye 2018 müzik dersi öğretim programı ile Avrupa okulları müzik öğretim programını incelemiştir. İngiltere ve Türkiye 4 ve 5. sınıf müzik öğretim programlarının karşılaştırmalı incelenmesi (Tatlı, 2010), Makedonya ve Türkiye 6,7 ve 8. sınıf müzik dersi kitaplarının incelenmesi (Nebi & Yöndem, 2011), Türkiye ve Bulgaristan ortaokul müzik eğitimi gerçekleşme düzeylerinin incelenmesi (Yılmaz, 1994), Türkiye ve Azerbaycan ilkokullarında nota eğitiminin karşılaştırılması (Asgerov, 2017), Türkiye ve Güney Kore müzik eğitiminin incelenmesi (Özdemir, 2021) araştırmaları Türkiye ve diğer ülkelerin müzik eğitimini ilköğretim düzeyinde karşılaştırmalı olarak inceleyen araştırmalardır. Bu araştırmaların hepsinde Türkiye müzik öğretim programları ile benzerlik ve farklılıklar incelenmiştir. Tüm bu araştırmaların Türkiye için yeni program yapılanma sürecinde önemi çok fazladır. Diğer bir ifade ile yeni yapılandırılan müzik öğretim programlarının diğer ülkeler ile karşılaştırmalı incelemeler dikkate alınarak yapılması programın ön görülen başarısını yükseltebilir.

Karşılaştırmalı araştırmaların diğer bir rolü de farklı bir ülkede yapılan eğitime katkı sunmak olabilir. Kosova ve Türkiye, kültürel olarak benzerlikleri olan iki ülkedir. İki ülkenin de tarihsel olarak zengin bir ortak geçmişi vardır. Fatih Sultan Mehmet döneminde 457 yıl boyunca Osmanlı yönetiminde kalan Kosova’da (Zengin & Topsakal, 2008) Osmanlı’nın topraklardan çekilmesi sonrasında Türkçe eğitim tamamen kaldırılmıştır (Ergül, 2009). İkinci dünya savaşı sonrası Yugoslavya’nın değişen politikaları ile Türkçe eğitim hakkı tekrar tanınmıştır. Yugoslavya’nın dağılması ile Sırbistan’a geçen fiili hâkimiyet 1999 NATO müdahalesi ilse sonlanmış ve 2002 yılında Kosova öğretim programları yeniden düzenlemiştir (Zengin & Topsakal, 2008).

Araştırmanın 6 aylık sürecinde Kosova’da yerinde incelemeler yapılmıştır. Yapılan incelemelerde Kosova eğitim sisteminin yapısı şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 3 Kosova'da Eğitim Sistemi'nin Yapısı (Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit, 2016).

2008 yılında bağımsızlığını ilan ettikten sonra eğitimdeki atılımlara devam eden Kosova, Türkçe dilinde eğitimi sürdürmektedir.

Bağımsızlığını çok yakın dönemde kazanan Kosova'nın kısıtlı imkanlara rağmen eğitimde önemli adımları olmuştur. Türkçe'nin resmi dillerden birisi olması sebebiyle eğitimde Türkçe programlara da yer verilmektedir. Bu bağlamda Kosova'da Türkçe eğitimi için Türkiye'nin üstüne de birtakım sorumluluklar düşmektedir. Topsakal ve Koro (2007) Kosova'da Türkçe eğitimi üzerine önemli bir kaynak ortaya koymuştur. Topsakal ve Koro 1455 ile 2006 arası dönemde Kosova'da Türkçe eğitimi incelemiştir (Bostan, 2014). Bir diğer araştırmada 1912-2000 yılları arasında Kosova'da Türkçe eğitimi, yönetsel ve program öğeleri açısından incelenmiştir Durmuşçelebi ve Koro (2011). Eryılmaz ve Demir (2020) Kosova 7. sınıf Türkçe ders kitabının biçim, içerik ve öğretim programına uygunluğunu incelemiştir. Eryılmaz ve Demir araştırmasında söz konusu kitabın dilbilgisi yönüyle eksikleri olduğunu ve tasarımsal açıdan geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Problem Durumu

Kosova'da yaklaşık olarak altı yüzyıllık bir geçmişi olan Türkçe dilinde eğitim, Türk toplumunun kültürünü günümüze kadar koruyabilmesinde en önemli rolü oynamıştır. Buna rağmen ekonomik zorlukları olan Kosova'nın Türk Dünyası içinde küçük bir topluluk olması eğitim sistemini etkilemektedir. Böylece ders kitapları ve yardımcı araç-gereç yetersizliği, öğretmen kadrosunun nicelik ve nitelik olarak yetersizliği gibi problemler, Kosova'da eğitimde görülen temel sorunlar olarak sürmeye devam etmektedir (Bay, Koro, Volkan, Kervan ve Yıldırım, 2017). Kosova ve Türkiye arasında 2010 yılında yapılan protokolle Türkçe dilinde eğitimin yaygınlaşması için Türkiye'nin öğretmen, kitap ve materyal desteği sağlaması kararlaştırılmıştır (Bay, Koro, Volkan, Kervan ve Yıldırım, 2017). Müzik

eğitiminin de Türkçe dilinde olması sebebiyle Kosova'nın temel eğitim sorunlarını içinde barındırması doğaldır. Bu sebeple Türkçe dilinde müzik öğretim programlarının Türkiye ile karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı

Müzik eğitimi, Kosova'da Türkçe dilinde hazırlanmış programların içinde yer alan branş derslerinden birisidir. Bu sebeple Kosova için Türkiye müzik öğretim programları ile yapılacak karşılaştırmalı incelemeler, tasarım sürecinden uygulama aşamalarına kadar örnek teşkil etmesi bakımından önemli olacaktır. Bu bağlamda araştırmanın ana amacı Kosova ve Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programlarını amaçlar ve kazanımlar boyutuyla inceleyerek benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymaktır.

2. Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri benimsenmiştir. Araştırmada verilerin toplanması için doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi bir biçimde ortaya konma sürecini içermektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Doküman analizi belli bir amaca ilişkin kaynakların bulunması, okunması ve değerlendirilmesi (Karasar, 2005) süreçlerini içinde barındırır. Bu bağlamda, kaynaklar ilgili yerlerden bulunmuş, okunmuş ve sınıflandırılarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Araştırmada veri analizi yöntemi olarak betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımında kullanılacak veriler önceden belirlenen temalara göre düzenlenebilir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu bağlamda Kosova ve Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programlarında bulunan müzik dersi genel amaçları, hedefler ve dersin özel amaçları ve kazanımlar alt boyutlarıyla ele alınmıştır. Dersin amaçları ve kazanımlar teması ile incelenen iki programın benzerlikleri ve farklılıkları araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Veri kaynağı

Kosova Cumhuriyeti Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığında alınan 2016 yılı müzik öğretim programları (Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2018) veri kaynağını oluşturmaktadır. Müzik dersinin hedef ve amaçları, müzik dersinin kazanımları başlıkları araştırma kapsamında değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde, Türkiye ve Kosova ilköğretim 6. sınıf öğretim programlarının “dersin amaçları” ve “dersin kazanımları” başlıklarıyla benzerliği ve farklılığına ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 1’de, Türkiye ve Kosova müzik eğitimi programlarının amaçları yer almaktadır. Birbirine benzeyen ifadeler aynı satırda gösterilmiştir.

Tablo 1 Türkiye ve Kosova Müzik dersinin amaçları boyutunda benzerlik tablosu

Türkiye Müzik 6. sınıf Öğretim Programları müzik dersinin amaçları	Kosova ilköğretim 6. sınıf müzik eğitimi dersi hedefler ve amaçlar, dersin özel amaçları
<ul style="list-style-type: none"> Müzik yoluyla estetik yönünü geliştirmek, 	<ul style="list-style-type: none"> Müzik yeteneğini (müziğin şekillendirilmesi, estetiğini uygulama, ritmik hissi ve melodik ve armonik) ve yorumlama becerilerini (şarkı söyleme tekniğini müzik enstrümanlarında çalmak) geliştirmek;
<ul style="list-style-type: none"> Duygu, düşünce ve deneyimlerini müzik yoluyla ifade etmelerine imkân sağlamak, 	<ul style="list-style-type: none"> Değerlendirme ve eleştirel düşünme için ölçütler geliştirmek
<ul style="list-style-type: none"> Yaratıcılık ve yeteneğini müzik üretme yoluyla geliştirmek 	<ul style="list-style-type: none"> Müzik yaratmak ve kendi ton hayallerini ifade etmek (bireysel)
<ul style="list-style-type: none"> Yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası müzik kültürlerini tanımak- Milli birliğimizi, bütünlüğümüzü pekiştiren ve dünya ile bütünleşmemizi kolaylaştıran müzik kültürü ve birikimine sahip olmalarını sağlamak, Millî birliğimizi, bütünlüğümüzü pekiştiren ve dünya ile bütünleşmemizi kolaylaştıran müzik kültürü ve birikimine sahip olmalarını sağlamak, 	<ul style="list-style-type: none"> Değişik tarz ve dönemlerin dünya ve ulusal bestecilerin seçilen eserlerini tanımak Millî ve dünya müziğine karşı olumlu tutum oluşturmak
<ul style="list-style-type: none"> Bireysel ve toplu olarak, nitelikli değişik türlerde şarkı dinleme, söyleme ve çalma etkinliklerine katılımlarını sağlamak, 	<ul style="list-style-type: none"> Neşeli, olumlu duygular temin etmek ve değişik müziksel etkinliklere karşı ilgi uyandırmak
<ul style="list-style-type: none"> Müzik yoluyla bireysel ve toplumsal ilişkilerini geliştirmek, Müzik yoluyla sevgi, paylaşım ve sorumluluk duygularını geliştirmek, 	<ul style="list-style-type: none"> Ortak yorum katılımını ve sorumluluğunu geliştirmek
<ul style="list-style-type: none"> Müziksel algı ve bilgilerini geliştirmek, 	<ul style="list-style-type: none"> Çağdaş müzik teknolojisini (antreman etmek) öğrenmek

Tablo 1’de Türkiye ve Kosova müzik dersinin amaçları görülmektedir. İki ülkenin müzik dersi amaçlarında benzer ifadeler aynı satırda verilmiştir. Türkiye müzik öğretim programındaki dokuz adet müzik dersi amacı ile Kosova müzik öğretim programındaki sekiz adet amaç benzemektedir. “Müzik yoluyla estetik yönünü geliştirmek” ve “Müzik yeteneğini ve yorumlama becerilerini geliştirmek” amaçları öğrencilerin estetik yönden geliştirilmesi bakımından benzerdir. “Duygu, düşünce ve deneyimlerini müzik yoluyla ifade etmelerine imkân sağlamak” ve “Değerlendirme ve eleştirel düşünme için ölçütler geliştirmek” amaçları öğrencilerin müzik yoluyla birtakım fikirlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. “Yaratıcılık ve yeteneğini müzik üretme yoluyla geliştirmek” ve “Müzik yaratmak ve kendi ton hayallerini ifade etmek” amaçları yaratıcılık odaklı amaçlardır. “Yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası müzik kültürlerini tanımak- Millî birliğimizi, bütünlüğümüzü pekiştiren ve dünya ile bütünleşmemizi kolaylaştıran müzik kültürü ve birikimine sahip olmalarını sağlamak ve “Millî birliğimizi, bütünlüğümüzü pekiştiren ve dünya ile bütünleşmemizi kolaylaştıran müzik kültürü ve birikimine sahip olmalarını sağlamak” ve “Değişik tarz ve dönemlerin dünya ve ulusal bestecilerin seçilen eserlerini tanımak ve Millî ve dünya müziğine karşı olumlu tutum oluşturmak” amaçları ulusal ve uluslararası müzik kültürünün şekillendirilmesini amaçlamaktadır. “Bireysel ve toplu olarak, nitelikli değişik türlerde şarkı dinleme, söyleme ve çalma etkinliklerine katılımlarını sağlamak” ve “Neşeli, olumlu duygular temin etmek ve değişik müziksel etkinliklere karşı ilgi uyandırmak” amaçları etkinliklere katılma teması içermektedir. “Müzik yoluyla bireysel ve toplumsal ilişkilerini geliştirmek ve

Müzik yoluyla sevgi, paylaşım ve sorumluluk duygularını geliştirmek” ve “Ortak yorum katılımını ve sorumluluğunu geliştirmek” amaçları sorumluluk ve toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi temalarını içermektedir. “Müziksel algı ve bilgilerini geliştirmek” ve “Çağdaş müzik teknolojilerini öğrenmek” amaçları her ne kadar farklı bir şekilde programlarda yer alsa da öğrenme ve bilgilenme temasını içermektedir. İki ülke programının da amaçları ve hedefleri benzerlikler bakımından incelendiğinde öğrenci merkezli hazırlanmış programlar olduğu söylenebilir. Programların dikkat çeken en önemli yönlerinden birisi öğrencinin müzik yoluyla gelişmesi amacı düşünülerek tasarlanmıştır. Tablo 1’de “gelişme” kavramı birçok amaç ve hedefte görülmektedir. Müzik eğitiminin önemli amaçlarından birisi olan bireyin müzik eğitimi yoluyla geliştirilmesi (Uçan, 1997) iki programda da göz önünde bulundurulmuştur.

Tablo 2 *Türkiye ve Kosova Müzik dersi genel amaçlar, hedefler ve amaçlar, dersin özel amaçları boyutunda farklılık tablosu*

Türkiye Müzik 6. sınıf Öğretim Programları	Kosova ilköğretim 6. sınıf müzik eğitimi dersi müzik dersinin amaçları	hedefler ve amaçlar, dersin özel amaçları
Müzik aracılığıyla zihinsel becerilerinin gelişimini sağlamak	Müzik eserlerini söylemek ve çalmak	Müzik niteliğini sezerek ve tanıyarak aktif dinlemeyi gerçekleştirmek
Türkçeyi doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak	Müzik programlarını seçmek ve sağlıklı ses ortamını uygun olarak seslendirmelerini sağlamak	Müzik programlarını seçmek ve sağlıklı ses ortamını oluşturmak için eğitmek
Atatürk’ün Türk müziğinin gelişmesine ilişkin görüşlerini Devrim, dans, mecazi (vücut) dil ve sözlü ifade ile müzik kavramak ve Atatürk ilke ve inkılaplarına gönülden bağlı, tasfiri ve yaşantılarını ifade etmek	kültürlü bireyler olarak yetişmelerini sağlamak.	
		Müziğin ana dili, yabancı dil ve diğer sanatlarda ilişkisini bilmek
		Müzik yazısındaki temel işaretleri ve müzikteki esas yönelimi tanımak
		Müzik eğitimine ve müzik mesleğine ait güncel enformasyonların verilmesi

Tablo 2’de Türkiye ve Kosova müzik dersi öğretim programında birbirine benzer şekilde yer almayan kavramlar gösterilmiştir. Türkiye müzik öğretim programında dört amaç Kosova müzik öğretim programında yer almazken Kosova müzik öğretim programında yer alıp Türkiye müzik öğretim programında yer almayan hedef ve amaç sayısı yedidir. Müzik aracılığıyla zihinsel becerilerinin gelişimini sağlamak, Türkçeyi doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak, İstiklâl Marşı başta olmak üzere millî marşlarımızı özüne uygun olarak seslendirmelerini sağlamak, Atatürk’ün Türk müziğinin gelişmesine ilişkin görüşlerini kavramak ve Atatürk ilke ve inkılaplarına gönülden bağlı, kültürlü bireyler olarak yetişmelerini sağlamak sadece Türkiye müzik öğretim programında yer almaktadır. Buna

karşın müzik eserlerinin söylenmesi ve alınması, aktif dinleme, sağlıklı ses ortamı oluşturma, devinim ve dans, müziğin diğer dillerle ilişkisi, temel işaretleri tanıma, müzik eğitimi ve mzisyenliğe ait güncel bilgilerin verilmesi sadece Kosova müzik ğretim programında yer almaktadır.

Araştırmada yapılan incelemelerde diğer sınıflarda bulunmasına rağmen Kosova 6. sınıf müzik eğitimi programında kazanımlar başlığının olmadığı tespit edilmiştir. Kosova ğretim programının örtük yapısı dikkate alınarak 6. sınıftaki müzik etkinlikleri, enformatik bilgiler, özel hedefler gibi başlıkların altındaki ifadeler Türkiye ilköğretim 6. sınıf kazanımları ile eşleştirilmek suretiyle tablo 3'te gösterilmiştir. Yapılan eşleştirmede benzer ifadelerin bulunduğu veriler aynı satıra yazılmıştır.

Tablo 1 Türkiye ve Kosova 6. Sınıf Müzik Dersi ğretim Program Kazanımlarının Benzer Yönleri

Türkiye ilköğretim6. Sınıf Müzik Dersi Kazanımları	Kosova ilköğretim 6. Sınıf Müzik Dersi Kazanımları
A.1. İstiklal Marşı'nı anlamına uygun söyler.	Kosova İlköğretim 6. sınıf müzik dersi ğretim programında, bu kazanım bulunmasa da, söz konusu programda sanatsal müzik eserleri başlığı altında, Türkiye İstiklal marşı söylenecek şarkılardan birisi olarak yazılmıştır.
A.2. Toplum hayatında önemli yer tutan marşlarımızı doğru söyler.	Seçilmiş türk halk ve türk sanat şarkıları (türküleri) yanısıra diğer halkların şarkılarını söyler (müzik etkinlikleri)
A.3. Öğrendiği notaları seslendirir.	Öğrenciler şarkılara, enstrümanla eşlik yapar ve özel enstruman bütünlüklerini yorumlarlar (müzik etkinlikleri)
A.4. Basit çok sesli şarkılar söyler.	Kişisel hayal ve yaşantılarını ritim hitabetiyle ve şarkı sylemeyle ifade ederler
A.9. Yurdumuzdaki müzik türlerinden seçkin örnekler seslendirir.	Seçilmiş türk halk ve türk sanat şarkıları (türküleri) yanısıra diğer halkların şarkılarını söyler (müzik etkinlikleri-yorumlama)
C.1. Müziklerde aynı ve farklı bölümleri ritim çalgılarıyla ayırt eder.	Müzik türlerini ayırt eder(Enformatif bilgiler başlığı altında)
C.2. Farklı ritmik yapıdaki müzikleri harekete dönüştürür.	Kişisel hayal ve yaşantılarını ritim hitabetiyle ve şarkı söylemekle ifade ederler (müzik etkinlikleri başlığı altında)
C.3. Ezgilere kendi oluşturduğu ritim kalıbı ile eşlik eder.	Eşlik yapma ve diğer müzik bütünlüklerini başarırlar (müzik etkinlikleri başlığı altında)

C.4. Müziklerde aynı ve farklı bölümleri dansa dönüştürür.	Hareketle ve ritim hitabetiyle şarkı söylenmesine eşlik yaparlar (müzik etkinlikleri-yorumlama başlığı altında) Devinim, dans, mecazi (vücut) dil ve sözlü ifade ile müzik tasviri ve yaşantılarını ifade eder (özel hedefler)
C.5. Kendi oluşturduğu ezgileri seslendirir.	Şarkılara, enstrümanla eşlik yaparlar ve özel enstrüman bütünlüklerini yorumlarlar (müzik etkinlikleri, yorumlama)
D.1. Yurdumuzdaki başlıca müzik türlerini ayırt eder.	Müzik türlerini (soyu) ayırt eder (Enformatif bilgiler)
D.5. Müzikle ilgili araştırmalarında bilişim teknolojilerinden yararlanır.	Çağdaş müzik teknolojisini öğrenmek (dersin özel amaçları)
A.5. Farklı ritmik yapıdaki müzikleri seslendirir.	Müzik eserlerini söylemek ve çalmak (genel ve özel hedefler)
A.8. Müzik çalışmalarını sergiler.	Müzik eserlerini söylemek ve çalmak (6. sınıf)
B.1. Temel müzik yazı ve öğelerini kullanır (do1-do2), (On Altılık Notalar). (Hece Bağı). (5/8'lik aksak ölçü).	Bu bölüm birebir olmasa da, " Müzik yazısındaki temel işaretleri ve müzikteki esas yönelimi tanımak" ve Müziğin temel kavramlarını, müzik araçlarını ve bu bağlamda diğer bilgileri, temel müzik deyimlerini, anlamayı sağlayan şekil ve çeşitleri tanımak" başlıkları (özel amaçlar bölümünde bulunmaktadır başlığı altında)

Tablo 3'te Türkiye ve Kosova müzik öğretim programı kazanımları gözükmektedir. Türkiye öğretim programlarının hepsinde bulunan İstiklal Marşı ile ilgili kazanım, Kosova müzik öğretim programında kazanım adıyla olmasa da söylenmesi önerilen şarkılar listesinde Türk İstiklal Marşı yer almaktadır. "Toplum hayatında önemli yer tutan marşlarımızı doğru söyler" kazanımı, "Seçilmiş Türk halk ve Türk sanat şarkıları (türküler) yanı sıra diğer halkların şarkılarını söyler" kazanımları ülkenin kendi kültür öğelerinin olduğu, kendi müziklerinden oluşan şarkıları içerdiği için benzemektedir. "Öğrendiği notaları seslendirir" ve "Öğrenciler şarkılara, enstrümanla eşlik yapar ve özel enstrüman bütünlüklerini yorumlarlar" kazanımları, her ikisinin de çalma, seslendirme gibi kavramları içerdiği için benzediği tespit edilmiştir. "Basit çok sesli şarkılar söyler" ve "Kişisel hayal ve yaşantılarını ritim hitabetiyle ve şarkı söylemeyle ifade ederler" kazanımları şarkı söyleme odaklıdır. "Yurdumuzdaki müzik türlerinden seçkin örnekler seslendirir" ve "Seçilmiş Türk halk ve Türk sanat şarkıları yanı sıra diğer halkların şarkılarını söyler" kazanımları kendi halk şarkılarının söylenmesini içerdiği için benzemektedir. "Müziklerde aynı ve farklı bölümleri ritim çalgılarıyla ayırt eder" ve "Müzik türlerini ayırt eder" kazanımları ayırt etmeye yönelik kazanımlar olduğu için benzemektedir. "Farklı ritmik yapıdaki müzikleri harekete dönüştürür" ve "Kişisel hayal ve yaşantılarını ritim hitabetiyle ve şarkı söylemekle ifade eder" kazanımları ritimsel hareketi içermektedir "Ezgilere kendi oluşturduğu ritim kalıbı ile eşlik eder" ve "Eşlik yapma ve diğer müzik bütünlüklerini başarırlar" kazanımları eşlik yapma kavramını içerdiği için benzemektedir. "Müziklerde aynı ve farklı bölümleri dansa dönüştürür ve "Hareketle ve

ritim hitabetiyle şarkı söylenmesine eşlik yaparlar ve devinim, dans, mecazi (vücut) dil ve sözlü ifade ile müzik tasviri ve yaşantılarını ifade eder” kazanımları dans ve müzik konularını içermektedir. “Kendi oluşturduğu ezgileri seslendirir ve “şarkılara, enstrümanla eşlik yaparlar ve özel enstrüman bütünlüklerini yorumlarlar” kazanımları ezgileri çalma ve seslendirme kavramlarının benzemesi sebebiyle benzemektedir. “Yurdumuzdaki başlıca müzik türlerini ayırt eder” ve “Müzik türlerini (soyu) ayırt eder” kazanımları müzik türlerinin ayırt edilmesi kavramlarını içermektedir. “Müzikle ilgili araştırmalarında bilişim teknolojilerinden yararlanır” ve “ağdaş müzik teknolojisini öğrenir” kazanımları teknolojinin öğrenilmesi kavramlarını kapsamaktadır. “Farklı ritmik yapıdaki müzikleri seslendirir” ve “Müzik eserlerini söyler ve çalar” kazanımları seslendirme ögelerini içermektedir. “Müzik çalışmalarını sergiler” ve “Müzik eserlerini söyler ve çalar” kazanımları müzik çalışmalarının sergilenmesi temalarını içermektedir. “Temel müzik yazı ve ögelerini kullanır” ve " Müzik yazısındaki temel işaretleri ve müzikteki esas yönelimi tanımak" ve “Müziğin temel kavramlarını, müzik araçlarını ve bu bağlamda diğer bilgileri, temel müzik deyimlerini, anlamayı sağlayan Şekil ve eşitleri tanımak” kazanımları iki ülkenin müzik dersi kazanımlarının benzerlikleridir.

Tablo 2 *Türkiye ve Kosova 6. Sınıf Müzik Dersi ğretim Program Kazanımlarının Farklı Yönleri*

Türkiye ilköğretim 6. Sınıf Müzik Dersi Kazanımları	Kosova ilköğretim 6. Sınıf Müzik Dersi Kazanımları
A.6. Seslendirdiği müziklerde hız ve gürlük basamaklarını uygular.	Kazanım yok
A.7. Atatürk’le ilgili marşları, şarkıları anlamlarına uygun seslendirir.	Kazanım yok
B.2. Ergenlik dönemi ses değişim özelliklerini fark eder.	Kazanım yok
B.3. İnsan sesinin oluşumunu açıklar.	Kazanım yok
C.1. Dinlediği değişik türdeki müziklerle ilgili duygu ve düşüncelerini farklı anlatım yollarıyla ifade eder.	Kazanım yok
D.2. Atatürk’ün müzikle ilgili temel düşüncelerini kavrar.	Kazanım yok
D.3. Atatürk’n Türk müziğine ilişkin düşüncelerini kavrar.	Kazanım yok
D.4. Atatürk’ün müzikle ilgili görüşlerini anlamak için çeşitli kaynaklardan yararlanır.	Kazanım yok

Tablo 4’te Türkiye ve Kosova 6. sınıf müzik dersi kazanımlarının farklılıkları yer almaktadır. Kosova 6. sınıf müzik ğretim programında olan programların hepsi Türkiye 6. sınıf müzik ğretim programında vardır. Buna karşın Türkiye müzik ğretim programında tablo 4’teki bulunan kazanımlar Kosova 6. sınıf müzik ğretim programında yoktur. Bu fark, Kosova 6. sınıf müzik ğretim programındaki kazanımlar bölümünün eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

4. Sonuç ve Tartışma

Kosova 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir (BBC, 2008). Tarihsel olarak köklü geçmişi olmasına karşın yakın tarihte bağımsızlığını ilan etmiş genç bir ülke olan Kosova birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da atılımlar yapmıştır. Kısıtlı kaynaklarla ve az zamanda çok iş yapan Kosova'nın bu süre zarfında eksiklerinin bulunması doğaldır. Bu araştırmada zengin bir ortak kültürü paylaşan Türkiye ve Kosova'nın ilköğretim 6. sınıf müzik öğretim programları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda Kosova 6. sınıf müzik öğretim programının kazanımlar boyutunda eksiklikleri olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmada dersin amaçlarına ilişkin incelemede, Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programında dokuz amacın Kosova 6. sınıf müzik öğretim programındaki sekiz amaçla benzer olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programındaki dört, Kosova 6. sınıf müzik öğretim programında ise yedi amacın karşılıklı olarak bir diğer programda olmadığı gözlemlenmiştir.

Dersin kazanımlarına ilişkin yapılan incelemede, Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programlarındaki on beş kazanımın Kosova 6. sınıf müzik öğretim programındaki on altı kazanımla benzer olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programında bulunan sekiz kazanım, Kosova 6. sınıf müzik öğretim programında bulunmamaktadır. Kosova 6. sınıf müzik öğretim programında olup Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programında olmayan kazanım ise yoktur.

İki programın kazanımlar ile ilgili önemli bir farkı Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programının daha spesifik başlıklardan oluşmasıdır. Örneğin Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programında 7/8 lik gibi özel ritimsel yapıların öğretilmesine ilişkin kazanımlar bulunmakta iken Kosova 6. sınıf müzik öğretim programında özel olarak bu konu yoktur. Kosova 6. sınıf müzik ders kitabında bulunmasına rağmen bu konunun programda yer almamasının sebebi ise öğretmen merkezli bir program olmasından kaynaklanmasıdır. Tatlı (2010) yaptığı araştırmada İngiltere müzik öğretim programının öğretmen merkezli olduğunu vurgulamıştır. Öğretmen merkezli olması yönüyle Kosova ve İngiltere müzik öğretim programı benzerdir. Türkiye ve Kosova 6. Sınıf müzik öğretim programının ayrıştığı bu noktada hangi tip programın daha iyi olduğu başka bir araştırma konusu olup konu hakkında deneysel çalışma yapılması önerilmektedir.

Bedensel gelişim ile ilgili kazanımlar Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programında yer alırken Kosova müzik öğretim programında yer almamaktadır. Müzik eğitimi sırasında bireyin kendi gelişiminin farkında olması, gelişimin bilinçli olmasını sağlar. Bu sebeple bedensel gelişim temalı kazanımlar programa eklenmelidir.

Türkiye müzik öğretim programından 2018 yılında çalma öğrenme alanı çıkarılmıştır (Albuz & Demirci, 2018; Albuz & Demirel, 2019). 2016 yılında yürürlükte olan Türkiye ve Kosova müzik öğretim programlarındaki öğrenme alanlarındaki benzerlik, bu değişiklikten sonraki durumda farklılık olarak ortaya çıkmaktadır.

Marşlar, halk türküleri ve müzik türlerine ilişkin kazanımlar her iki programda da yer almaktadır. Ayırt etme, seslendirme ve yaratıcılık temalı kazanımlar da aynı şekilde benzer olarak iki programda yer almaktadır.

Milli marş bir ülkenin bağımsızlığının en büyük sembolüdür. Bu sembolün öğretilmesi milli kültürün aktarılması için önemlidir. İstiklal Marşı'nın öğretilmesi, Türkiye 6. sınıf müzik öğretim programında

yer alırken Kosova 6. sınıf müzik öğretim programında Kosova Milli Marşı'nın öğretilmesi yer almamaktadır. Bağımsız bir ülke olarak Kosova'nın bütün dillerdeki öğretim programlarında Kosova Milli Marşı ile ilgili etkinlikler, amaçlar, kazanımlar birleştirici bir unsur olarak eklenmelidir.

Araştırmanın sonuçları diğer araştırmalarla değerlendirildiğinde özellikle nota öğretimi konusunda tartışma ortaya çıkmaktadır. Asgerov (2017) Azerbaycan ders kitaplarındaki nota öğretiminin Türkiye'deki ilkokul müzik ders kitaplarından daha iyi olduğunu öne sürmüştür. Fakat Tatlı (2010) nota öğretiminin amaç değil, yalnızca araç olması gerektiğini savunmaktadır. Türkiye ve Kosova 6. sınıf müzik öğretim programında nota öğretimi ile ilgili kazanımlar bulunmaktadır. Bu sebeple iki programın da bu konuda yeterli olduğu değerlendirilmiştir.

Tatlı (2010) İngiltere'de ders programlarının öğrencilerin özel ihtiyaçları dikkate alınarak şekillendirildiğini tespit etmiştir. Araştırma bulgularına göre hem Kosova hem de Türkiye müzik öğretim programlarında bu ifadelerin yer almadığı tespit edilmiştir. İki ülkenin de müzik öğretim programlarına öğrencilerin özel ihtiyaçlarına yönelik ifadeler de eklenmesi önerilmektedir. Türkiye müzik dersi öğretim programında temel becerilerin neler olduğu yazılmışken nasıl kazandırılacağına değinilmemiştir. İngiltere ilköğretim müzik dersi öğretim programında ise becerilerin müzik yoluyla nasıl kazandırılacağı açıklanmıştır. Kosova ilköğretim 6. sınıf müzik öğretim programında da ayrıntılı olarak açıklanmayan bu konuda İngiltere ilköğretim programındaki gibi bir açıklama yapılması önerilmektedir.

Yöndem (2011) Makedonya müzik ders kitaplarındaki eğitim müziği eser sayısının, Türkiye müzik ders kitaplarında olanlardan daha az olduğu sonucuna varmıştır. Yılmaz (1994)'ın önerdiği gibi Türkiye müzik öğretim programında müzik öğretmenin kullanması için bir repertuar oluşturulması gerekmektedir. Yılmaz'ın 1994 yılında yaptığı bu öneri hala devam eden bir eksiklik. Kosova müzik dersi öğretim programında dinlenecek eserler başlığı altında repertuar bulunmaktadır. Türkiye müzik öğretim programlarına da repertuar eklenebilir.

Yılmaz (1994) Türkiye'nin 1994 yılında müzik eğitimi bakımından Bulgaristan'dan daha sınırlı imkanlara sahip olduğunu öne sürmüştür. Müzik eğitiminin daha fazla insan hayatında yer alması gerektiği Yılmaz'ın yaptığı çalışmada vurgulanmıştır. Müzik eğitiminin Türkiye ve Kosova'da daha fazla insan hayatında yer alması için haftalık eğitim süresinin artırılması çözüm olabilir.

Özdemir (2021) Türkiye müzik öğretim programlarının müziksel kavram, müziksel algı, yaratıcılık, çalma ve söyleme, Güney Kore'nin ise yaratıcı yetenek yetiştirme, eleştirel düşünme, kendini ifade etme ve estetik bilinç oluşturma alt boyutlarından oluştuğunu ortaya koymuştur. Araştırmada incelenen Kosova 6. sınıf müzik öğretim programı ise, yorumlama, dinleme, yaratıcılık alt boyutlarından oluşmaktadır.

Eryılmaz ve Demir (2020) Kosova 7. sınıf Türkçe ders kitabının görünüş ve görsellik açısından kısmen yeterli olduğunu fakat geliştirilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Ayrıca Kosova Türkçe dersi 7. sınıf programı kazanımların dil bilgisi bakımından ders kitabı ile uyumlu olmadığını tespit etmiştir. Eryılmaz ve Demir'in öne sürdüğü kısıtlı imkanlar ile yapılan Türkçe ders kitabı ve öğretim programlarında bulunan sorunlar Kosova 6. sınıf müzik öğretim programlarında da bulunmaktadır. Bu ve bunun gibi araştırmalar ile bu sorunların en aza indirileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Albuz, A., & Demirci, B. (2018). 2006 İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı İle 2018 İlkokul ve Ortaokul Müzik Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması Kuramsal Çerçeve Analizi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 86-95.
- Albuz, A., & Demirel, S. (2019). 2009 Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı İle 2018 Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programının Karşılaştırılması Kuramsal Çerçeve Analizi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*(142), 146-156.
- Asgerov, M. (2017). *Türkiye ve Azerbaycan ilkokullarında müzik derslerinde nota öğretiminin karşılaştırılması*. Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bay, E., Koro, B., Volkan, O., Kervan, S., ve Yıldırım, S. (2017). Kosova. E. B. (Ed.) içinde, *Türk Dünyası'nın eğitim sistemleri ve sorunları* (s. 4-110). Ankara: Pegem.
- BBC. (2008). Retrieved 9, 2022 from News: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/7249034.stm>
- Bostan, A. (2014). Kosova'da Yaşayan Türkçe Eğitim Kosova'da Yaşayan Türkçe Eğitim. 21. *Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 179-180.
- Crossley, M., & Watson, K. (2003). *Comparative and International Research In Education*. London and New York: Routledge.
- Durmuşçelebi, M., & Koro, B. (2012). Xx. Yüzyılda Kosova'da Türkçe Öğretim Programlarının Uygulanması. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı*(32), 137-154.
- Ergül, H. F. (2009). Kosova'da Türkçe eğitim ve sınıf öğretmeni Yetiştirme ihtiyacı. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(13), 39-51.
- Ertürk, S. (1975). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe.
- Eryılmaz, R., & Demir, N. (2020). Kosova'da yaşayan Türklerin ana dilde eğitiminde kullanılan 7. sınıf Türkçe ders kitabının biçim, içerik ve öğretim programına uygunluk açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 353-370.
- Eskioğlu, I. (2007). *Türkiye ile Kanada, Norveç, ABD, Avustralya ve Avusturya Yükseköğretim Sistemleri içinde Lisansüstü Müzik Eğitimi Programlarının Karşılaştırılması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora tezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> sayfasını danerişilmiştir.
- Gün Duru, E., & Karakelle, S. (2013). Türkiye Avusturya Müzik Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması. *Journal of Turkish Studies*, 8(3), 233-245. DOI:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4590>.
- Gün Duru, E., & Köse, H. S. (2012). Müzik öğretmenliği eğitiminde yapılanma modelleri (Türkiye, Avusturya, Finlandiya, Danimarka Ve Texas Örnekleri). *Fine Arts*, 7(3), 235-245 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsafine/issue/19895/213060>.
- Kalyoncu, N. (2006). Türkiye ve Avrupa ülgerinde genel eğitim okullarına yönelik müzik öğretmeni yetiştirme. *Müzik Sanatımız ve AB Süreci*. Sevda Cenab AND müzik vakfı.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- King, E. (1979). *Other Schools and Ours Comparative Studies For Today*. London: Holt.
- Kılbaş, M. (2007). *Türkiye ile Avrupa Birliği Ülkelerinde Müzik Öğretmeni Yetiştirme Programlarının Karşılaştırılması (Almanya, Avusturya ve Polonya Örneği)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Nebi, G., & Yöndem, S. (2011). Makedonya ve Türkiye İlköğretim Okulları 6, 7 ve 8. Sınıflarda Okutulan Müzik Ders Kitaplarındaki Eğitim Müziği Eserlerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 97-111.

- Ministria e Arsimit, Shkencs, Teknologjis dhe Inovacionit.* (2016, 2 15). From Ministria e Arsimit, Shkencs, Teknologjis dhe Inovacionit: <http://masht.rks-gov.net/uploads/2015/05/tab1-8-o.pdf>.
- zdemir, S. (2021). *Türkiye ve Güney Kore'deki müzik eğitimi yaklaşımlarının insani gelişme endeksi bağlamında incelenmesi ve değerlendirilmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış doktora tezi.
- Özgül, İ. (2021). Müzik dersi ğretim programının Avrupa yeterlilikler çerçevesi ve Türkiye yeterlilikler çerçevesi açısından incelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, DOI: 10.26466/opus. 962013.
- Sönmez, V. (2015). *Program Geliştirmede ğretmen El Kitabı*. Ankara: Anı.
- Sülün, E. (2015). *Türkiye, Almanya, Finlandiya, İngiltere ve Kanada Müzik ğretmeni Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış doktora tezi.
- Tarman, S. (2016). *Müzik eğitiminin temelleri*. 2. Baskı, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara.
- Tatlı, S. (2010). *Türkiye ve İngiltere İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar müzik dersi ğretim programlarının karşılaştırılması*. Eskişehir: Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Topsakal, C., & Koro, B. (2007). *Kosova'da yaşayan Türkçe eğitimi*. İstanbul: Bay Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Müzik dersi ğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: M.E.B.
- Uçan, A. (1997). *Müzik eğitimi, temel kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi.
- Yıldırım, A., & şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (12. Baskı)*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, N. (1994). *Türkiye'deki ilk ve ortaokullarda müzik eğitimi ile Bulgaristan'daki ilk ve ortaokullarda müzik eğitiminin karşılaştırılarak incelenmesi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Zengin, M., & Topsakal, C. (2008). Kosova Eğitim Sistemi ve Türkiye Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması. *Karadeniz Araştırmaları*, 18, 107-126.